

Lapin Kansa 11.11.2006

Asiantuntijoilla on suuri vastuu

Saamelaiskäräjien lakimiessihteri ja käräjien esittelijä Heikki J. Hyvärinen yrittää tyylilleen uskollisena 9.11.2006 Lapin Kansassa syyllistää toimittaja Veikko Väänästä väärin tietojen levittämisestä. Hyvärisen kirjoitus sai minut vakuuttuneeksi siitä, että Ylä-Lapin etninen konflikti on saatettava eri osapuolista riippumattoman totuuskomission tutkittavaksi. Eiväthän diktaattoritkaan tunnusta sitä, että he ovat olleet väärässä. Hyvärinen näyttää myös unohtaneen sen, että korkein hallinto-oikeus on 22.9.1999 päätöksessään (taltionumero 3181) todennut, että kaikilla verotusperusteella saamelaisrekisteriin hakeutuneilla oli lappalainen esi-isä.

Hyväriselle näyttää olevan vaikeaa myöntää sitä, että epäonnistunut saamelaismääritelmä määrittelee väärän ryhmän alkuperäiskansaksi. Se kuitenkin tiedetään, että saamelaisrekisterissä olevista vain pieni osa polveutuu siitä väestöstä, joka alueella asui ennen valtakuntien rajojen muodostumista. Pidän tällaista termikkailua todellisen alkuperäisväestön tietoisena syrjimisestä. Joka tätä ei usko lukekoon tutkija Juha Joonan hiljattain ilmentynyttä tutkimusta.

Ylälapissa käynnissä oleva etninen konfliktin purkamiseksi on eri osapuolet saatava välittömästi saman neuvottelupöydän ääreen. Nykyistä kiistaa juontaa 1980-luvulla tapahtuneeseen saamelaislakiesityksen valmistelutyöhön, jossa keskeinen vaikuttajana toimi lakimiessihteri Heikki Hyvärinen. Maaherra Asko Oinaan johdolla toiminut neuvottelukunta luovutti ministeri Matti Puhakalle saamelaislakiesityksen nimellä kulkeneen mietinnön kesäkuussa 1990. Lausuntokierroksella esitys sai hyvin ristiriitaisen vastaanoton ja saamelaisvaltuuskuntaan ei ollut asiasta yksimielinen.

Rauenneen saamelaislakiesityksen raunioille perustettiin vuonna 1993 sittemmin oikeusministeriön yhteydessä toimiva työryhmä, joka valmisteli esityksen saamelaiskäräjälaiksi. Saamelaisvaltuuskunnan lakimiessihteri Heikki Hyvärinen edusti työryhmässä saamelaisvaltuuskuntaa ja Eero J. Aarnio oikeusministeriötä. Kyseisen työryhmän esitys, joka luovutettiin silloiselle oikeusministeri Hannele Pokalle helmikuussa 1994, loi perustan nykyiselle kiistalle siitä kuka kuuluu alkuperäiskansaansa.

Mainitussa esityksessä ehdotettiin saamelaismääritelmää laajennettavaksi kieleen ja itseidentifikaatioon perustuvasta määrittelystä koskemaan henkilöä jälkeläisineen, joka on merkitty maakirjaan, veronkantoluetteloon tai henkikirjaan ns. lappalaiselinkeinojen harjoittajaksi vuosien 1875–1923 välisenä aikana. Mietinnön em. vuosilukurajoitus osoittaa, että määrittelyn avulla pyrittiin aivan samaan lopputulokseen kuin vuoden 1990 esitykselläkin. Määritelmän laajennuksella haluttiin saada mahdollisuus kytkeä maihin ja vesiin kohdistuva omistusoikeus muut poissulkeväksi saamelaisten yksinoikeudeksi.

Työryhmä ei kyennyt ennakoimaan, että todellisesta alkuperäisväestöstä polveutuvat lappalaiset tulisivat peräämään oikeuksiaan. Valitettavasti termikikkailulla saamelainen/lappalainen ei oikeushistoriaa kirjoiteta uudelleen. Väitänkin, että saamelaiskäräjälakiesitystä valmistelleiden asiantuntijoiden lain valmistelutaito oli tältä osin puutteellista ja taitamatonta. Mitä tulee taas alkuperäis- ja heimokansoja koskevan yleissopimuksen ratifiointiin totean, että Ilo-sopimusta ei voida ennen ratifioida ennen kuin on luotettavasti selvitetty keneltä tai keiltä oikeudet maahan, veteen ja elinkeinon on otettu pois ennen kuin ne voidaan palauttaa alkuperäisille omistajille. Vuosiluku 1875 ei siihen kelpaa, koska se ei kerro sitä onko vuosina 1875-1923 maakirjaan ja henkikirjaan merkityt saamelaiset ja lappalaiset juuri niitä ihmisiä, joilta valtio on aikaisemmin jonkin lainsäädännön tai oikeustoimien nojalla ottanut maahan ja veteen tai elinkeinon kohdistuvat oikeudet pois. Tämä on ensin ratkaistava.

Jouni Kitti
Entinen pitkäaikainen
saamelaisparlamentaarikko